

Hogeschool Rotterdam

Vastgoed en Makelaardij

Beperkte opleidingsbeoordeling

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding Vastgoed en Makelaardij van Hogeschool Rotterdam. De beoordeling is uitgevoerd door een visitatiepanel dat door NQA in opdracht van Hogeschool Rotterdam is samengesteld. Het panel is in overleg met de opleiding samengesteld en is voorafgaand aan de visitatie goedgekeurd door de NVAO. Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het is opgesteld conform het *Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling* van de NVAO (22 november 2011) en het *NQA Protocol 2014 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 2 en 3 april 2014.

Het visitatiepanel bestond uit:

Mevrouw drs. M. van Est (voorzitter, domeindeskundige)

De heer G. Stroboer (domeindeskundige)

De heer P. de Haas MRE FRICS (domeindeskundige)

Mevrouw A.J. Lely (studentlid)

De heer drs. J.G. Betkó, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Bij de aanvraag werd door de instelling een kritische reflectie aangeboden die naar vorm en inhoud voldeed aan de eisen van het desbetreffende beoordelingskader van de NVAO en aan de eisen van het *NQA Protocol 2014*.

Het panel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. De kritische reflectie en alle overige (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie hebben het visitatiepanel in staat gesteld om tot een weloverwogen oordeel te komen.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 16 juni 2014

Panelvoorzitter

Mevrouw drs. M. van Est

Panelsecretaris

De heer drs. J.G. Betkó

Samenvatting

Het oordeel over de bacheloropleiding Vastgoed en Makelaardij is **voldoende** voor beide varianten (voltijd en duaal). Een onderbouwing van dit oordeel is opgenomen in deze samenvatting en in het beoordelingsrapport.

Wat beoogt de opleiding? (standaard 1, eindkwalificaties)

De opleiding leidt studenten op tot vastgoedprofessionals die aan de slag kunnen in zowel de (semi)publieke als de private sector. Het werkveld bestaat uit onder andere consultancybureaus, institutionele beleggingsmaatschappijen, makelaars, woningcorporaties, zorginstellingen en projectontwikkelaars. Afgestudeerden kunnen functies vervullen zoals (her)ontwikkelaar, beleidsondersteuner en -adviseur, projectondersteuner en -leider, bemiddelaar, junior asset- en portefeuillebeheerder en vertegenwoordiger. De eindkwalificaties van de opleiding zijn gebaseerd op de vastgoedcyclus. Er zijn vier vakinhoudelijke competenties, daarnaast werken studenten aan de competenties 'onderzoeken' en 'professioneel handelen'. De eindkwalificaties zijn gebaseerd op het landelijke opleidingsprofiel Vastgoed en Makelaardij, zijn opgesteld in samenwerking met het werkveld en voldoen aan de internationale eisen voor het bachelorniveau. De opleiding profileert zich door te focussen op financieel economische aspecten van het vakgebied en door de nadruk te leggen op de stad Rotterdam in het curriculum. De visie die de opleiding heeft op internationalisering, ook in relatie tot de gekozen profilering, zou verder doorontwikkeld kunnen worden.

*Het panel beoordeelt standaard 1 als **voldoende**.*

Hoe realiseert de opleiding dit? (standaard 2, onderwijsleeromgeving)

Alle eindkwalificaties waar de opleiding toe opleidt komen uitgebreid aan bod in het curriculum. De vakinhoudelijke competenties hebben ieder een eigen inhoudelijke leerlijn. Daarnaast is er een onderzoeksleerlijn en is er in de studieloopbaancoaching voor de studenten aandacht voor de ontwikkeling van professionele vaardigheden. De inhoud van het programma sluit goed aan bij wat het vakgebied vraagt, en de extra aandacht voor financieel-economische aspecten komt goed tot uiting. Een ander positief punt is de beroepsgerichtheid van de opleiding. In veel projecten staat bijvoorbeeld een realistische opdrachten uit de regio centraal. De opleiding kan intensiever gebruik van internationale literatuur. Op het gebied van onderzoeksvaardigheden heeft de opleiding de afgelopen jaren veel verbeteringen doorgevoerd. Hier is nu ruim voldoende aandacht voor.

Wel moeten sommige zaken nog beter doordringen in het bewustzijn van studenten, zoals het nut van het gebruik van wetenschappelijke databanken en correct bronnengebruik. De opleiding heeft een goed docententeam, dat een hoog opleidingsniveau heeft en enthousiast en reflectief is.

*Het panel beoordeelt standaard 2 als **voldoende**.*

Worden de doelstellingen behaald? (standaard 3, toetsing en gerealiseerd niveau)

Het systeem van toetsing dat de opleiding hanteert is deugdelijk. Het toetsbeleid is duidelijk beschreven en de toetsen zelf zijn van goede kwaliteit. De opleiding heeft verschillende mechanismen ontwikkeld om te zorgen dat de toetsen van voldoende kwaliteit zijn, zo zijn er altijd twee docenten betrokken bij de constructie van een toets. Een toetscommissie controleert ieder kwartaal vier toetsen. Studenten zijn tevreden over de toetsing, bijvoorbeeld over de transparantie en de mate waarin ze feedback krijgen. Het gerealiseerde eindniveau van studenten is voldoende. In de scripties laten studenten zien zelfstandig complexe problemen uit de beroepspraktijk aan te pakken. De oplossingen waar ze mee komen zijn vaak bruikbaar voor hun afstudeerbedrijf. Een aandachtspunt voor de opleiding is de afbakening van de onderzoeksonderwerpen: deze zijn vaak te omvangrijk voor een bachelorscriptie. Daarnaast dient de opleiding eerder in te grijpen wanneer studenten bij het afstuderen door onvoorziene omstandigheden in de problemen komen. Alumni kunnen na het afronden van de studie goed functioneren, zowel in de beroepspraktijk als in een vervolgopleiding.

*Het panel beoordeelt standaard 3 als **voldoende**.*

Inhoudsopgave

1	Basisgegevens van de opleiding	9
2	Beoordeling	13
	Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	13
	Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	16
	Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	21
3	Eindoordeel over de opleiding	27
4	Aanbevelingen	29
5	Bijlagen	31
	Bijlage 1 Eindkwalificaties van de opleiding	33
	Bijlage 2 Overzicht opleidingsprogramma	35
	Bijlage 3 Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris	39
	Bijlage 4 Bezoekprogramma	45
	Bijlage 5 Bestudeerde documenten	51
	Bijlage 6 Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	55
	Bijlage 7 Verklaring van volledigheid en correctheid	57

1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

1. Naam opleiding in CROHO	Vastgoed en Makelaardij
2. Registratienummer opleiding in CROHO	39203
3. Oriëntatie en niveau	hbo bachelor
4. Aantal studiepunten	240
5. Afstudeerrichting(en)	-
6. Variant(en)	Voltijd/deeltijd (deeltijd voorheen duaal)
7. Locatie(s)	Rotterdam
8. Jaar vorige visitatie en datum besluit NVAO	Vorige visitatie: 7 april 2009 Besluit NVAO: 8 oktober 2009
9. Code of conduct	Getekend

Administratieve gegevens van de instelling

10. Naam instelling	Hogeschool Rotterdam
11. Status instelling	Bekostigd
12. Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

Tabel 1: Uitval uit het eerste jaar

Definitie: het aandeel van het totaal aantal bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten.

Studiejaar	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Uitval uit opleiding	40,6%	43,7%	34,9%	33,0%	42,7%	46,4%
Uitval variant Voltijd	39,2%	43,2%	32,8%	32,3%	42,6%	45,1%
Uitval variant Duaal	46,7%	50,0%	46,2%	14,3%	42,9%	61,5%

BRON: 1CIJFER HO 2013. 1CijferHO is een bestand door DUO geleverd. Het bestand hanteert studiejaar in plaats van cohorten. Peildatum van 1CijferHO 2013 is 1 oktober 2012.

Toelichting: in 2012 is het percentage uitval uit de opleiding volgens de Beleids- en Management Informatie (BMI) van de Hogeschool Rotterdam 44,8% (uitval variant voltijd 45,0% en duaal 37,5%).

Het verschil met 1cijferHO is dat BMI het percentage berekent van alle studenten van de opleiding in het eerste jaar (en niet alleen eerstejaars ho studenten).

Tabel 2: Uitval uit de bachelor

Definitie: het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

Studiejaar	2007	2008	2009
Uitval uit opleiding	5,6%	10,4%	15,6%
Uitval variant Voltijd	6,0%	11,6%	14,0%
Uitval variant Duaal	0,0%	0,0%	16,7%

BRON: 1CIJFER HO 2013. 1CijferHO is een bestand door DUO geleverd. Het bestand hanteert studiejaar in plaats van cohorten. Peildatum van 1CijferHO 2013 is 1 oktober 2012.

Tabel 3: Rendement

Definitie: het aandeel van de bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten.

Studiejaar	2005	2006	2007
Rendement Opleiding	66,9%	65,3%	67,5%
Rendement variant Voltijd	65,6%	63,6%	66,1%
Rendement variant Duaal	77,8%	75,0%	80,0%

BRON: 1CIJFER HO 2013. 1CijferHO is een bestand door DUO geleverd. Het bestand hanteert studiejaar in plaats van cohorten. Peildatum van 1CijferHO 2013 is 1 oktober 2012.

Toelichting: het diplomarendement in 2008 (nominale studieduur + één jaar) is volgens de Beleids- en Management Informatie (BMI) van de Hogeschool Rotterdam 73,9% (voltijd 68,2% en duaal 75,8%).

Tabel 4: Docentkwaliteit

Definitie: het aandeel docenten (OP) met een master en het aandeel docenten met een PhD in het totaal aantal docenten (OP).

Graad	MA	PhD
Percentage	71%	0%

Toelichting: tijdens de totstandkoming van deze Kritische Reflectie volgen drie docenten een masteropleiding. Zodra zij hun masterdiploma hebben behaald, komt het percentage masteropgeleide docenten op 82%.

Tabel 5: Student-docentratio

Definitie: de verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar.

Ratio	1/29
--------------	------

Tabel 6: Contacturen

Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacturen, voor ieder jaar van de opleiding

Studiejaar	1	2	3	4
Contacturen	633	582	372	309

Schets van de opleiding

De opleiding Vastgoed en Makelaardij (V&M) van Hogeschool Rotterdam is een van de vier bacheloropleidingen V&M in Nederland. De opleiding maakt sinds het collegejaar 2012-2013 deel uit van het Instituut voor de Gebouwde Omgeving (IGO). Daarvoor behoorde de opleiding tot het Instituut voor Managementopleidingen. Voor de overgang is gekozen omdat de opleiding tot dezelfde bedrijfskolom behoort als de overige opleidingen van IGO. Met deze opleidingen zijn samenwerkingsverbanden mogelijk, zoals de gezamenlijke minor die is ontwikkeld met de opleiding Facility Management.

Ten tijde van de visitatie kent de opleiding drie varianten: voltijd, deeltijd en duaal. De deeltijdopleiding is echter in afbouw en is bij de visitatie niet meegenomen. Ook de verkorte variant voor vwo-studenten is in afbouw (en niet meegenomen in dit rapport). Reden voor de afbouw is een dalende instroom, als gevolg van de economische crisis. Zowel de voltijd- als de duale variant heeft een studielast van 240 EC. De eerste twee jaar van de opleiding zijn voor beide varianten hetzelfde. De laatste twee jaar hebben duale studenten een licht afwijkend programma. Negen procent van de studenten volgt de duale route.

2 Beoordeling

Het visitatiepanel beschrijft hieronder per standaard van het NVAO beoordelingskader de bevindingen, overwegingen en conclusies. Het eindoordeel over de opleiding volgt in hoofdstuk 3, de aanbevelingen in hoofdstuk 4.

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Bevindingen

Beroepsbeeld

De opleiding leidt studenten op tot vastgoedprofessionals die aan de slag kunnen als beginnend beroepsbeoefenaar in zowel de (semi)publieke als de private sector. Het werkveld bestaat uit onder andere consultancybureaus, institutionele beleggingsmaatschappijen, makelaars, woningcorporaties, zorginstellingen en projectontwikkelaars. Afgestudeerden kunnen functies vervullen zoals (her)ontwikkelaar, beleidsondersteuner- en adviseur, projectondersteuner en -leider, bemiddelaar, junior asset- en portefeuillebeheerder en vertegenwoordiger.

Relevante ontwikkelingen in de beroepspraktijk waar de opleiding op aansluit, zijn onder andere de snel groeiende aandacht voor duurzaam, maatschappelijk verantwoord en ethisch handelen, de financiële crisis en de schaarste aan bancaire financiering, en het toenemende belang van herontwikkeling en herbesteding (in plaats van ontwikkeling en nieuwbouw). De opleiding is geaccrediteerd door VastgoedCert, waardoor een afgestudeerde zich kan inschrijven in het Kandidaat Register Makelaar Taxateur.

Het panel merkt op dat de opleiding is ontstaan vanuit een makelaardij-achtergrond, maar dat door ontwikkelingen in het werkveld makelaardij minder nadruk heeft in de opleiding dan vroeger. In dat licht denkt het panel dat het verstandig is om de discussie te voeren over de naam van de opleiding. Het management heeft in het gesprek met het panel aangegeven dat dit een discussie is die reeds gevoerd wordt in het landelijk opleidingsoverleg. Omdat dit een punt is dat landelijk speelt, heeft het panel dit verder niet meegenomen in haar overwegingen of aanbevelingen.

De eindkwalificaties

Tot 2012 hanteerde de opleiding de oude BBA-domeincompetenties als eindkwalificaties. In 2012 hebben de vier opleidingen V&M die Nederland rijk is gezamenlijk een beroeps- en opleidingsprofiel opgesteld. De landelijke competenties zijn gebaseerd op de vastgoedcyclus. De Rotterdamse opleiding heeft op basis van dit landelijke profiel een eigen profiel gemaakt. Daarin zijn naast vier competenties die de vastgoedcyclus afdekken de competenties 'onderzoeken' en 'professioneel handelen' vastgelegd. Voor een overzicht van de competenties zie bijlage 1. Het panel heeft de eindkwalificaties van de opleiding bestudeerd en stelt vast dat deze inhoudelijk relevant zijn, voldoen qua niveau en een beroepsgerichte oriëntatie hebben. De eindkwalificaties zijn door de opleiding gekoppeld aan de Dublin-descriptoren, de internationaal geldende beschrijving van het bachelorniveau.

Het panel heeft gesproken met alumni die na hun bacheloropleiding aansluitend een masteropleiding zijn gaan volgen op het gebied van Real Estate. Zij gaven aan dat die aansluiting goed was. Ook dit is een indicatie dat de opleiding een correct uitstroomniveau voor ogen heeft. De opleiding heeft zelf drie niveaubeschrijvingen gedefinieerd binnen de opleiding (zie verder bij standaard 2).

Het relevante beroepenveld is betrokken bij de vaststelling van de landelijke competenties en het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel is gevalideerd op een brede werkveldconferentie. Daarnaast beschikt de opleiding over een eigen beroepenveldcommissie (BVC), waarin één alumnus en verschillende werkveldvertegenwoordigers zitting hebben. Het panel stelt vast dat de BVC een goede afspiegeling is van het werkveld. Uit de notulen van de BVC die het panel heeft bestudeerd en uit de gesprekken die het heeft gevoerd, blijkt dat de opleiding beschikt over een sterke relatie met het werkveld. Dit veld is ook in ruime mate betrokken bij de opleiding, onder andere op het niveau van competenties en profilering. Het panel heeft geen structurele afstemming met de branche-organisaties geconstateerd. Dit zou kunnen gebeuren door bijvoorbeeld één keer per jaar relevante branche-organisaties uit te nodigen voor een BVC-overleg.

Profilering

De opleiding profileert zich als een brede vastgoedopleiding, met een accent op financieel-economische aspecten. Dat uit zich onder andere in de minor Beleggen in Vastgoed. Deze profilering is zichtbaar in onder andere een aantal financieel-economische vakken en enkele afstudeeropdrachten. Het financieel-economische accent zou volgens het panel sterker benadrukt kan worden in het voorlichtingsmateriaal. Het opleidingsmanagement geeft aan dat deze focus expliciet aan bod komt tijdens de open dagen.

Een ander aspect van de profilering is de nadruk op de stad Rotterdam. De opleiding besteedt onder andere in projecten aandacht aan binnenstedelijke herstructurering en herontwikkeling in de kanswijken. Het panel vindt dit een logische keuze.

Gezien de profilering (Rotterdam als interculturele, internationale havenstad en de financieel-economische focus) zou de opleiding in de profilering daarbij meer aandacht voor internationalisering (en interculturaliteit) kunnen geven. Het panel stelt vast dat de visievorming op internationalisering zich nog in een pril stadium bevindt. In december 2013 is een notitie internationalisering van de opleiding verschenen (Visie en uitvoering internationalisering V&M), maar deze kan naar mening van het panel verder worden geconcretiseerd en uitgewerkt (zie standaard 2 voor de wijze waarop internationalisering in het curriculum tot uiting komt).

De opleiding heeft zichzelf vergeleken met twee buitenlandse bacheloropleidingen op het gebied van vastgoed, uit Mechelen (België) en Aschaffenburg (Duitsland). Enkele van de conclusies zijn dat de competentieprofielen van de opleidingen in grote lijnen overeenkomen, in de Rotterdamse opleiding meer nadruk ligt op onderzoeksvaardigheden, en in Mechelen ook landmeetkunde deel uitmaakt van de opleiding. De opleiding heeft voor een vergelijking met deze opleidingen gekozen vanwege onder andere de geografische nabijheid en contacten die er al waren.

Overwegingen en conclusie

Het panel stelt vast dat de opleiding beschikt over een set eindkwalificaties die inhoudelijk geschikt en van voldoende niveau is. De kwaliteit van de eindkwalificaties wordt onder andere geborgd door de betrokkenheid van het werkveld bij het opstellen ervan, door het gebruik van het landelijke profiel Vastgoed en Makelaardij en door de koppeling met de Dublin descriptoren.

De opleiding heeft gekozen om op basis van het landelijke competentieprofiel een eigen competentieset op te stellen, iets dat naar mening van het panel niet strikt noodzakelijk was geweest: de profielpunten waar de opleiding voor kiest hadden ook binnen het landelijke competentieprofiel ondergebracht kunnen worden. Wat betreft het gekozen profiel heeft het panel waardering voor de keuze voor een nadruk op financieel-economische aspecten. Het panel vindt het belangrijk dat dit profiel duidelijk gecommuniceerd wordt naar studiekezers.

Hiermee onderscheidt de opleiding zich van andere Nederlandse V&M opleidingen. Ook de keuze voor nadruk op de stad Rotterdam is een logische. Naar de mening van het panel zou de profilering van de opleiding goed samengaan met meer nadruk op internationale en culturele aspecten.

Het is positief dat de opleiding zich op competentie- en curriculumniveau heeft vergeleken met twee opleidingen uit het buitenland. Het panel doet daarbij de suggestie om in de toekomst meer gericht te zoeken naar vergelijkingsmateriaal. Te denken valt bijvoorbeeld aan een soortgelijke opleiding uit een andere grote, internationale havenstad.

Op basis van de bovenstaande overwegingen komt het panel tot het oordeel **voldoende**. In de toekomst zou deze score hoger uit kunnen vallen, wanneer de opleiding beschikt over een meer uitgewerkte visie op internationalisering en een uitgebreidere benchmark houdt onder buitenlandse collega-opleidingen die de opleiding kunnen versterken.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Bevindingen

Inhoud en opbouw van het programma

De opleiding bestaat uit 240 EC die zijn verdeeld over vier studiejaar. Ieder studiejaar is onderverdeeld in twee semesters en vier kwartalen. In een kwartaal of een semester werken studenten aan een project, waarbij flankerend onderwijs wordt aangeboden dat relevant is voor het lopende project. De opleiding maakt momenteel een transitie door op dit punt: er wordt vanaf het huidige eerste jaar gewerkt met twee projecten per jaar, in plaats van vier. Hier is onder andere voor gekozen omdat er dan meer ruimte is voor verdieping.

Door alle jaren heen lopen drie leerlijnen: een kennisgestuurde, een praktijkgestuurde en een studentgestuurde leerlijn. De praktijkgestuurde leerlijn bestaat uit projecten die zijn ontleend aan de beroepspraktijk, de stage en het afstuderen. De kennisgestuurde leerlijn bestaat uit flankerend onderwijs, waarbij kennis, vaardigheden en methoden worden aangereikt die ten dienste staan van het lopende project. De studentgestuurde leerlijn bestaat uit bijspijker- en keuzeonderwijs (waaronder de minor) en studieloopbaancoaching (SLC).

Daarnaast zijn er vier vakinhoudelijke leerlijnen, gebaseerd op de competenties. Het gaat dan om 'ontwikkelen en plannen van vastgoed', 'management van vastgoed', 'bemiddelen en taxeren' en 'vastgoedbeleggen en financiering'. Ook voor onderzoeksvaardigheden heeft de opleiding een eigen leerlijn (zie hieronder).

De opleiding heeft drie niveaus vastgesteld waarop de competenties zijn omschreven. Niveau 1 wordt behaald aan het eind van de propedeuse, niveau 2 na de stage, en niveau 3 (het bachelorniveau) na het afsluiten van de afstudeerfase. De niveaus zijn bepaald aan de hand van de complexiteit van de opdrachten, de mate waarin meerdere competenties integraal aan bod komen en de mate van zelfstandigheid die van studenten wordt gevraagd.

In het eerste studiejaar legt de opleiding de theoretische basis voor de vier vakinhoudelijke competenties. Het tweede studiejaar staat in het teken van het verdiepen van deze competenties. In het eerste semester van het derde jaar lopen studenten stage, in het tweede semester ronden ze de vakinhoudelijke competenties af op bachelorniveau. Het eerste semester van jaar 4 volgen studenten een minor, in het tweede semester doen zij een afstudeerproject. Voor duale studenten zien het derde en vierde jaar er iets anders uit, hoewel de inhoud grotendeels hetzelfde is (zie hieronder). Bijlage 2 bevat een overzicht van zowel het voltijd- als het duale curriculum, inclusief projectondersteunende vakken, het aantal EC per onderdeel, en de leerlijn waartoe vakken behoren.

De opleiding heeft in een Body of Knowledge and Skills (BoKS) per module vastgelegd welke theorieën en modellen aan de orde komen. Het panel heeft deze bestudeerd en stelt vast dat daarin relevante onderwerpen, theorieën en modellen zijn opgenomen. Actuele onderwerpen, zoals duurzaamheid, ethiek en maatschappelijk vastgoed komen allen aan bod. Het panel heeft daarnaast de literatuurlijst bestudeerd en stelt vast dat de relevante onderwerpen hierin aan bod komen. Er is een beperkte hoeveelheid Engelstalige en internationale literatuur. In de kennis en vaardigheden die de opleiding aanbiedt, herkent het panel de nadruk op financieel-economische onderwerpen, in lijn met het door de opleiding gekozen profiel. Alumni en studenten met wie het panel heeft gesproken waarderen dit inhoudelijke profiel.

De opleiding besteedt op verschillende manieren aandacht aan internationalisering. In het curriculum is veel aandacht voor Engelse taalvaardigheid en de invloed van internationale economische ontwikkelingen op vastgoed. Daarnaast worden studenten gewezen op de mogelijkheden om een stage of minor in het buitenland te doen en is er een internationale week. Ook organiseert de studievereniging van de opleiding jaarlijks een buitenlandse reis. Het panel stelt vast dat in de uitvoering van het curriculum meer aandacht voor internationalisering zou kunnen zijn, met name op de punten waarop de opleiding zich profileert. Verder zou de opleiding in plaats van studenten informeren ze meer kunnen stimuleren, en zou de bestemming van een buitenlandse excursie meer afgestemd kunnen worden op het onderwijs.

Vanaf het derde jaar kunnen studenten ervoor kiezen om een duaal studieprogramma te volgen. Informatie hierover is vastgelegd in het document *Duaal gids 2013-2014*, waarin relevante informatie voor studenten, werkgevers en docenten uitgebreid is beschreven. Deze informatie behelst onder andere de instroomeisen voor het duale programma, de eisen die gesteld worden aan de werkplek, de wijze waarop de begeleiding vanuit de opleiding en het bedrijf plaatsvindt en een beschrijving van het duale curriculum.

Om te kunnen instromen in de duale route (in jaar drie) dienen studenten te beschikken over een relevante werkplek waar zij aan hun opleidingscompetenties kunnen werken. Op maandag volgen zij onderwijs, dinsdag tot en met vrijdag werken zij. Het panel heeft gesproken met studenten die het duale programma hebben gevolgd. Zij zijn hierover tevreden, en waarderen de mogelijkheid om door het duale programma onderscheidend te zijn ten opzichte van andere studenten, middels de extra werkervaring die zij opdoen. Ze gaven onder andere aan dat ze laagdrempelig kunnen terugstappen van het duale programma naar het voltijdprogramma, als er problemen zijn op de werkplek, hun contract ontbonden wordt of wanneer het niet bevalt. Het panel is positief over de flexibiliteit die de opleiding hierin biedt. Het aantal studenten dat kiest voor een duale variant in het derde en vierde jaar is gering, het gaat om enkele studenten per jaar.

Het panel constateert dat de studieopzet, met doorlopende leerlijnen vanaf het eerste jaar, het oplopende niveau, en een verdeling in kwartalen en semesters die een eigen inhoudelijk thema hebben, zorgen voor een samenhangend onderwijsprogramma.

Ontwikkeling beroepsvaardigheden en onderzoeksvaardigheden

Studenten ontwikkelen gedurende de opleiding op verschillende manieren beroepsvaardigheden en komen op diverse manieren in contact met het relevante beroepenveld. In de kennisgestuurde leerlijn is het een didactisch uitgangspunt dat docenten zo veel mogelijk gebruikmaken van voorbeelden uit de dagelijkse beroepspraktijk. Dit wordt ondersteund doordat de docenten die de inhoudelijke vastgoedmodulen geven, relevante werkervaring hebben in het veld, of daarin nog actief zijn. Daarnaast zet de opleiding waar nodig gastdocenten in. In de praktijkgestuurde leerlijn werken studenten in de projecten, stage en het afstuderen aan praktijkvraagstukken. In verschillende programmaonderdelen vinden excursies plaats, bijvoorbeeld een bouwplaatsbezoek bij de module Bouwkunde en een bezoek aan herbestemmingspanden bij de module Herbestemming. Studenten met wie het panel heeft gesproken zijn hier enthousiast over. Duale studenten ontwikkelen hun beroepsvaardigheden in het derde en vierde jaar voor het grootste gedeelte op hun leerwerkplek. De beroepenveldcommissie signaleert actuele trends in het werkveld en levert deze als input voor het curriculum. De BVC gaf in het gesprek met het panel aan dat de opleiding deze input gebruikt. In het gesprek dat het panel had met alumni en huidige vierdejaars, werd door enkele 'oudere alumni' aangegeven dat zij graag meer praktijkvoorbeelden hadden gehad. Sindsdien zijn er echter al veel verbeteringen doorgevoerd, bleek uit de bijdrage van recenter afgestudeerden en huidige vierdejaars. Zo is er een vak 'actualiteiten' ingevoerd, is het docententeam uitgebreid met docenten die recente praktijkervaring hebben en is het aantal gastcolleges verhoogd.

De opleiding heeft een leerlijn onderzoek vormgegeven, die loopt van het eerste tot en met het vierde jaar, waarin de onderzoeks cyclus jaarlijks aan bod komt. De leerlijn is deels kennisgestuurd, waarbij studenten te maken krijgen met methoden en technieken en informatievaardigheden. Deels is de onderzoeksleerlijn praktijkgestuurd en dienen studenten hun onderzoeksvaardigheden toe te passen in projecten, stage en afstuderen. In het verleden kende de opleiding overigens ook al een onderzoeksleerlijn, waarin de nadruk lag op methode en technieken van onderzoek.

De lector Maatschappelijk Vastgoed van het kenniscentrum Duurzame Innovatie is betrokken geweest bij de ontwikkeling van de huidige onderzoekslijn. Daarnaast geeft hij les en is hij betrokken bij de afstudeerbegeleiding. De afgelopen jaren zijn enkele studenten afgestudeerd bij het lectoraat, maar dit is geen doelstelling van de opleiding. Momenteel is er één docent die onderzoek doet bij het lectoraat Maatschappelijk Vastgoed. Enkele docenten van de opleiding publiceren, onder andere over financieel-economische aspecten van vastgoed, wat aansluit bij de profilering. In het gesprek dat het panel heeft gevoerd met docenten werd aangegeven dat de opleiding op dit punt nog in opbouw is.

De opleiding heeft de afgelopen jaren een aantal verbeteringen doorgevoerd op het gebied van onderzoeksvaardigheden. Zo is de structuurwijziging, waardoor een project een semester in plaats van een kwartaal beslaat, mede bedoeld om studenten meer gelegenheid te geven de gehele onderzoeks cyclus te doorlopen. Ook is het vak Informatievaardigheden in collegejaar 2013-2014 toegevoegd aan het curriculum.

Het panel heeft uitgebreid gesproken met studenten en alumni over de onderzoeksvaardigheden die zij aangeleerd krijgen. In deze gesprekken werd bevestigd dat de opleiding op dit punt de afgelopen jaren veel stappen gezet heeft. Alumni die al een lange tijd geleden waren afgestudeerd, hadden bijvoorbeeld nooit te maken gehad met op een correcte wijze verwijzen naar bronnen. De huidige studenten zijn allen bekend met de APA-systematiek, en dienen deze correct toe te passen. Uit de modulen die het panel heeft bestudeerd blijkt dat de opleiding hier bij de toetsing op let, maar dat het correct gebruiken van de APA-normen nog niet in het systeem van de studenten zit – zij scoren hier slecht op. Uit de gesprekken met studenten blijkt daarnaast dat studenten systematisch aangeleerd krijgen hoe ze (onder andere) een vooronderzoek doen, een literatuuronderzoek doen, een plan van aanpak maken, een vragenlijst opstellen en een interview afnemen. Studenten gaven echter ook aan dat ze nauwelijks gebruikmaken van databanken met wetenschappelijke artikelen, en dat ze daar weinig waarde aan hechten.

Kwaliteit van het personeel en de opleidings specifieke voorzieningen

De opleiding beschikt over een relatief hoog opgeleid docententeam. Er zijn 24 docenten, van wie 71 procent beschikt over een diploma op masterniveau. Daarnaast volgen enkele docenten een masteropleiding. Om een vaste aanstelling te krijgen moet een docent beschikken over een eerstegraads onderwijsbevoegdheid, of de opleiding Basisopleiding hbo-docent aan de Vrije Universiteit hebben gevolgd.

De relatie die docenten hebben met de beroepspraktijk is hierboven reeds beschreven. De opleiding is bewust bezig met professionalisering van de docenten. In het kader van het verbeterbeleid dat de opleiding voerde op het gebied van toetsing en onderzoek is daar veel aandacht aan besteed, onder andere tijdens docentdagen. Bijscholing wordt gericht ingezet. Zo volgt de voorzitter van de toetscommissie een master Onderwijskunde. In de gesprekken die het panel heeft gevoerd met de docenten vielen het enthousiasme, de betrokkenheid en het reflectief vermogen van de docenten in positieve zin op. Studenten met wie het panel heeft gesproken zijn tevreden over de kwaliteit van hun docenten en over hun bereikbaarheid. In de NSE 2013 scoort de opleiding ruim voldoende tot goed op de onderdelen die de kwaliteit van de docenten aangaan, zoals 'kennis beroepspraktijk', 'inhoudelijke deskundigheid', 'begeleidingskwaliteit docenten' en 'didactische kwaliteiten'.

Sinds het collegejaar 2012-2013 is de opleiding gevestigd op de locatie Academieplein, waar de opleiding een eigen vleugel heeft. Hier bevinden zich de docentenkamers en de leslokalen, die zijn voorzien van digiborden. In het gebouw is een mediatheek, waar een specifieke collectie boeken en vakbladen is voor de opleiding. Daarnaast beschikt de opleiding over een aantal digitale voorzieningen. Studenten leveren scripties en verslagen aan via het programma Ephorus, dat plagiaat opspoor. Het intranet van de hogeschool wordt gebruikt voor mededelingen. Op de digitale leeromgeving N@tschool zijn alle modulewijzers en het bijbehorende onderwijsmateriaal te vinden. Het panel heeft deze leeromgeving bestudeerd en stelt vast dat deze overzichtelijk is. Ook studenten met wie het panel heeft gesproken zijn er positief over. Daarnaast heeft de opleiding een eigen Facebookpagina en een Twitteraccount. Uit de NSE 2013 blijkt dat studenten voldoende tevreden zijn over de geschiktheid en beschikbaarheid van de werkplekken en over de digitale leeromgeving, en ruim voldoende tevreden zijn over de lokalen en de mediatheek. Ten opzichte van eerdere jaren laat de NSE 2013 een stijging in de tevredenheid zien. Medewerkers zijn tevreden over hun werkplek en over de beschikbare middelen om hun werk te doen, zo blijkt uit het medewerkerstevredenheidsonderzoek uit 2013, maar niet tevreden over het gebouw en de voorzieningen.

Borging van de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving

De opleiding borgt de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving in een aantal gremia. De curriculumcommissie houdt het overzicht over het curriculum en beslist samen met het opleidingsmanagement over wijzigingen. De opleidingscommissie, waarin studenten en docenten zitting hebben, heeft een adviserende functie, onder andere over het curriculum. Hiervoor zijn vaste contactmomenten tussen de opleidingscommissie en de curriculumcommissie. Een aandachtspunt bij de opleidingscommissie is dat wanneer er meerdere kandidaten zijn voor de functie van studentlid, de voorzitter (een docent) bepaalt wie zitting mogen nemen in de commissie. Hier kan een meer democratische oplossing voor bedacht worden. Iedere klas heeft een klassenvertegenwoordiger. De klassenvertegenwoordigers komen elk kwartaal bij elkaar en spreken met de opleiding over het programma. Verder is er twee keer per kwartaal een docentoverleg.

Overwegingen en conclusie

Het panel constateert dat, doordat elke vakinhoudelijke competentie een eigen leerlijn in het programma heeft, de opleiding goed borgt dat deze competenties in voldoende mate aan bod komen in het curriculum. De overige competenties (leervaardigheden en onderzoek) vormen eveneens een terugkerend thema in respectievelijk de studentgestuurde leerlijn en de onderzoeksleerlijn. De inhoud van de opleiding is passend voor een opleiding Vastgoed en Makelaardij, waarbij goed vorm is gegeven aan de financieel-economische profilering. De literatuur is adequaat, maar zou internationaler mogen. De opleiding zou überhaupt internationalisering meer aandacht mogen geven in het curriculum. De connectie met de beroepspraktijk weet de opleiding op een goede manier te maken. Er zijn veel goed vormgegeven praktijkprojecten in de regio. Het panel waardeert de stappen die de opleiding de afgelopen jaren heeft gezet op het gebied van onderzoek, en ziet de resultaten daarvan terug in de verschillende cohorten studenten die het gesproken heeft. Toch blijkt het correct verwijzen ook voor de huidige studenten lastig en kunnen studenten het gebruik van wetenschappelijke databases nog niet voldoende op waarde schatten. De opleiding beschikt over een thema (maatschappelijk vastgoed) dat een aanzet is voor een eigen onderzoeksagenda, maar dat heeft zich nog niet in ruime mate vertaald in docenten die onderzoek doen op dit thema, hierover publiceren, en studenten die hierop afstuderen (al dan niet bij een lectoraat). Op dit punt is groei mogelijk. Wat betreft het personeel is het panel positief over het opleidingsniveau, enthousiasme en reflectief vermogen.

Concluderend stelt het panel vast dat de inhoud van het programma, het docententeam en de voorzieningen tezamen een samenhangende onderwijsleeromgeving vormen, waarbij vooral de praktijkgerichtheid van de opleiding en het docententeam positieve punten zijn. Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**, waarbij het opmerkt dat een hoger oordeel in de toekomst mogelijk is, wanneer meer structurele aandacht komt voor een eigen onderzoeksagenda en internationalisering in het curriculum, mede in relatie tot de profielpunten van de opleidingen.

Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Bevindingen

Systeem van toetsing

De opleiding heeft haar toetsbeleid gebaseerd op het toetsbeleid van het instituut (IGO). De competenties zijn verder uitgewerkt in kerntaken en prestatie-indicatoren. In gedetailleerde competentiematrices heeft de opleiding per competentie en deelcompetentie beschreven hoe ze in de verschillende modules aan bod komen, op welk beheersingsniveau, wat de prestatie-indicatoren zijn en hoe deze getoetst worden.

De toetsing hangt af van de leerlijn. In de kennisgestuurde leerlijn wordt onder andere gebruikgemaakt van schriftelijke tentamens met open en/of gesloten vragen, rapporten, essays en een Excelopdracht. In de praktijkgestuurde leerlijn bestaat de toetsing onder andere uit de beoordeling van projecten, op basis van een eindverslag, een presentatie en reflectieverslagen. Studenten met wie het panel heeft gesproken geven aan dat meeliften actief wordt tegengegaan. De begeleidend docent besteedt hier bij de wekelijkse projectbijeenkomsten aandacht aan en studenten krijgen een individuele cijfer voor de presentatie en het reflectieverslag. De SLC in de studentgestuurde leerlijn wordt afgesloten met de beoordeling van een portfolio dat studenten bijhouden. Het panel heeft een aantal toetsen bestudeerd en stelt vast dat deze van goede kwaliteit zijn. Studenten met wie het panel heeft gesproken zijn tevreden over de toetsing. Het is helder wat ze moeten weten en er is veel gelegenheid om vooraf te oefenen, stellen zij. In de NSE 2013 scoort de opleiding ruim voldoende op aspecten als 'aansluiting toetsing-inhoud', 'kwaliteit feedback' en 'duidelijkheid beoordelingscriteria'.

De examencommissie van IGO is verantwoordelijk voor de kwaliteitsborging van de toetsing. Zij heeft een toetscommissie gemandateerd, die ieder kwartaal vier toetsen controleert, voor of na afname. In gesprek met het panel gaven zowel docenten als de toetscommissie aan dat daarbij geen grote fouten aan het licht komen. Docenten weten de toetscommissie gemakkelijk te vinden als ze vragen hebben bij het maken van een toets. Verder heeft de toetscommissie alle modules van een toetsmatrijs voorzien en een assessment in het eerste studiejaar ingevoerd. Andere borgingsmechanismen die de opleiding toepast om de kwaliteit van de toetsing te garanderen zijn onder andere het betrekken van een tweede lezer bij toetsconstructie, het laten afnemen van een assessment door twee docenten, en het beoordelen van het afstuderen door twee docenten, waarnaast de begeleider vanuit het afstudeerbedrijf een adviserende rol heeft. Ten slotte heeft de opleiding veel aandacht voor toetsing in het scholingsprogramma voor docenten. Er zijn bijvoorbeeld kalibreersessies georganiseerd voor docenten die het afstuderen, stages en projecten beoordelen. Het panel waardeert dit positief.

De opleiding heeft de afgelopen jaren een aantal verbetermaatregelen genomen op het gebied van toetsing. Zo is gekozen voor minder toetsen, om fragmentering van de inhoud tegen te gaan. Daarnaast stuurt de opleiding strakker op de tijdige bekendmaking van toetsresultaten. Een verbetering die - op aanraden van de opleidingscommissie - is doorgevoerd in de toetsing is de manier waarop studenten achteraf worden geïnformeerd over het toetsresultaat. Vroeger gebeurde dat via een inzagement, tegenwoordig worden na een tentamen feedbackcolleges ingeroosterd.

Realisatie van de beoogde eindkwalificaties

In de afstudeersystematiek zoals die ten tijde van de visitatie wordt gehanteerd, worden de vakinhoudelijke eindkwalificaties op bachelorniveau getoetst in het derde studiejaar, in de projecten. Zo wordt de competentie 'bemiddelen en taxeren' getoetst op bachelorniveau in het programmaonderdeel Taxatieleer 2, door middel van een opdracht en een tentamen. Bij het afstuderen laat een student zien dat de competenties 'onderzoeken' en 'professioneel handelen' op het eindniveau behaald zijn. De opleiding heeft hiervoor gekozen omdat door de nieuwe eindkwalificaties (zie standaard 1) het niet langer mogelijk is om alle eindkwalificaties in één afstudeeronderzoek te behandelen.

Meestal ligt de focus op een van de vakinhoudelijke competenties. In het verleden, toen de oude BBA-domeincompetenties werden gehanteerd, konden bij het afstuderen wel alle eindkwalificaties worden getoetst op eindniveau. Het panel heeft van de huidige studenten materiaal bestudeerd waarin de inhoudelijke competenties worden getoetst en stelt vast dat de kwaliteit hiervan in orde is en dat de toetsing passend is.

Huidige afstudeerders werken zelfstandig aan een afstudeeropdracht binnen een bedrijf, waarover ze een scriptie schrijven. Vooraf dienen studenten binnen het SLC-programma een bedrijf te vinden en een afstudeeropdracht te formuleren, op basis van een relevant praktijkprobleem. In de SLC-lijn wordt de module 'Projectvoorbereiding afstuderen' gegeven, als voorbereiding. Studenten moeten goedkeuring krijgen voor hun afstudeerplan om aan het afstuderen te mogen beginnen. In het begin van het afstuderen hebben studenten twee weken de tijd om zich in te lezen en een plan van aanpak op te stellen. Hierin beschrijven zij onder andere de probleemstelling, onderzoeksvraag, deelvragen, onderzoeksmethode en de literatuur die zij willen gebruiken. Het plan van aanpak dient goedgekeurd te worden voor ze verder mogen. De beoordeling vindt uiteindelijk plaats op basis van de scriptie (weging 50 procent), het functioneren binnen het afstudeerbedrijf (20 procent), de verdediging (20 procent) en de presentatie (10 procent). Alle onderdelen dienen voldoende te zijn. Het panel heeft gesproken met huidige afstudeerders en alumni over de begeleiding die zij krijgen bij het afstuderen. Zij zijn hierover tevreden, zowel over de procesmatige als over de inhoudelijke begeleiding die zij krijgen. Over de vormgeving van de afstudeerprocedure is het panel positief.

Om een indruk te krijgen van het afstudeerniveau heeft het panel van vijftien voltijd- en vier duale studenten de afstudeeropdracht bestudeerd, die door de opleiding beoordeeld zijn van net voldoende tot zeer goed. Voor deze studenten gold de oude afstudeersystematiek. Zij zijn afgestudeerd met een (individuele) afstudeerscriptie, waarin alle BBA-domeincompetenties getoetst werden op eindniveau. Het panel stelt vast dat de onderzoeken onderwerpen aansnijden die relevant zijn voor het werkveld. Het niveau van de onderzoeksvraag waar een student het onderzoek mee begint, is door de breedte en complexiteit van het onderwerp soms te hoog voor het bachelorniveau. De afbakening is een zwak punt. Het panel heeft hierover gesproken met de afstudeerbegeleiders, zij geven aan dat ze er op sturen dat een onderwerp behapbaar is, maar dat een onderwerp soms ook verder ingekaderd wordt tijdens het afstudeerproces.

De opleiding beoordeelt de werkstukken in de regel correct. In een aantal gevallen zou het panel zelf een punt hoger of lager oordelen, maar grote verschillen zijn er niet. Wel twijfelde het panel bij een aantal 'grensgevallen' of een voldoende oordeel wel terecht was. Het is het over drie scripties (uit de voltijdvariant) het gesprek aangegaan met de opleiding. Uit dit gesprek kwam naar voren dat het in alle drie de gevallen ging om bijzondere omstandigheden. Eén student kwam terecht in een organisatie die een ingrijpende reorganisatie doormaakte, eentje zat in het buitenland, waar bleek dat er eigenlijk te weinig informatie voor het onderzoek voorhanden was, en één had een onderwerp dat achteraf te complex bleek. In één geval heeft de opleiding het panel overtuigd dat de student de eindkwalificaties gehaald heeft. Bij twee studenten is het panel er niet van overtuigd dat het bachelorniveau is aangetoond.

Het panel merkt op dat de opleiding eerder moet ingrijpen als zich bijzondere omstandigheden voordoen, extra begeleiding zou moeten aanbieden en indien noodzakelijk de keuze zou moeten maken een student van een afstudeerproject af te halen. Naast de werken waar het panel kritisch over is, heeft het panel ook een aantal zeer goede afstudeerwerken gezien. Sommige zijn zeer goed geschreven en hebben een bijna wetenschappelijk abstractieniveau. De uitkomsten van de onderzoeken zijn bruikbaar voor de afstudeerbedrijven.

De opleiding doet mee aan de HBO-Monitor, waarin jaarlijks alumni wordt gevraagd naar de aansluiting van opleidingen met de arbeidsmarkt. In de laatst beschikbare HBO-monitor (2012) is het tevredenheidspercentage onder alumni rond de 70 procent op aspecten als aansluiting tussen de opleiding en het werk, de mate waarin het functieniveau van hun werk past bij het opleidingsniveau, en de mate waarin hun functierichting past bij de opleidingsrichting. In 2013 heeft de opleiding een eigen onderzoek gedaan onder alumni, waar 33 mensen aan hebben deelgenomen. Daaruit blijkt dat het door de conjuncturele ontwikkelingen steeds moeilijker wordt om een baan te vinden in de vastgoed- en makelaardijbranche. Daarnaast geven een aantal alumni in het onderzoek aan dat hun technische kennis tekortschiet. De opleiding heeft hierop gereageerd door meer aandacht te geven aan bouwkundige modules en aan het thema duurzaamheid. Driekwart van de respondenten vindt dat de opleiding qua niveau en inhoud aansluit bij hun huidige functie. Het panel heeft met afgestudeerden gesproken over hun functioneren na de studie. Zoals reeds beschreven in standaard 1 geven alumni aan dat de opleiding een goede basis biedt voor een aansluitende masteropleiding. Alumni die nu een baan hebben in de vastgoedsector geven aan dat ze toepassen wat ze in de opleiding geleerd hebben.

Overwegingen en conclusie

Het panel stelt vast dat de opleiding beschikt over een deugdelijk systeem van toetsing. Het toetsbeleid is goed beschreven, er wordt actief geïnvesteerd in de toetskennis van docenten en de toetsen zelf zien er goed uit. Daarnaast is er een actieve toetscommissie, die een duidelijke bijdrage levert aan de borging van de toetskwaliteit. Wat betreft het gerealiseerde eindniveau is het panel eveneens positief. Er zijn enkele scripties waarbij het panel niet overtuigd is van de kwaliteit, maar het vindt dit niet doorslaggevend. Zeventien van de negentien scripties zijn wel overtuigend van voldoende niveau, waarbij enkele een erg hoog niveau laten zien.

Ook bij de huidige lichting studenten stelt het panel vast dat de inhoudelijke competenties goed zijn getoetst op eindniveau. De praktijkgerichtheid van de eindwerkstukken is erg hoog. Het panel vindt de manier waarop het afstuderen is vormgegeven geschikt, maar heeft enkele aandachtspunten. Ten eerste zou de opleiding meer begeleiding moeten bieden en strakker moeten sturen bij de afbakening van het onderzoeksonderwerp. Ten tweede zou de opleiding, wanneer een student door omstandigheden in de problemen komt en een afstudeerproject niet op een geschikte wijze kan afsluiten, deze student van het project moeten halen en bij voorkeur een nieuw project moeten aanbieden.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**, waarbij het aantekent dat de opleiding de afgelopen jaren veel heeft verbeterd op het gebied van onderzoeksvaardigheden (zie standaard 2). Op basis hiervan heeft het panel er vertrouwen in dat in de komende jaren het eindniveau van de afstudeerwerken verder zal toenemen.

3 Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
1 Beoogde eindkwalificaties	Voldoende
2 Onderwijsleeromgeving	Voldoende
3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende

Deze oordelen gelden voor zowel de voltijd- als de duale variant.

Overwegingen en conclusie

Weging van de oordelen op de drie standaarden op basis van de motivering bij de standaarden en volgens de beslisregels van NVAO:

- Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval 'onvoldoende' indien standaard 1 of 3 als 'onvoldoende' beoordeeld wordt. Een 'onvoldoende' bij standaard 1 kan niet leiden tot het toekennen van een herstelperiode door de NVAO.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'goed' zijn indien tenminste twee standaarden als goed worden beoordeeld, waaronder in elk geval in standaard 3.
- Het eindoordeel over een opleiding kan alleen 'excellent' zijn indien tenminste twee standaarden als excellent worden beoordeeld, waaronder in elk geval in standaard 3.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding Vastgoed en Makelaardij van Hogeschool Rotterdam op basis van de bovenstaande deeloordelen per standaard en op basis van de beslisregels van de NVAO als **voldoende**.

4 Aanbevelingen

Standaard 1

- Het panel raadt de opleiding aan om een verder uitgewerkte visie en daaruit volgend beleid op internationalisering te formuleren, liefst gerelateerd aan de inhoudelijke profielpunten van de opleiding. Hierin kan bijvoorbeeld aandacht gegeven worden aan de keuze van samenwerkingspartners en de vraag welke aspecten van internationalisering in het curriculum aan de orde dienen te komen.

Standaard 2

- Het panel beveelt de opleiding aan om een duidelijke visie op onderzoek te formuleren, met eigen onderzoeksthema's gerelateerd aan de profielpunten van de opleiding, waar docenten en studenten aan kunnen werken. Hierin kan ook de samenwerking met de lectoraten van de hogeschool worden vastgelegd.
- De opleiding zou om studenten in het onderwijs meer dienen te doordringen van het nut van wetenschappelijke en actuele, beroepsrelevante artikelen en het gebruik van wetenschappelijke databanken. Hierin kunnen studenten immers kennismaken van de laatste stand van zaken in het vak op wetenschappelijk gebied.

Standaard 3

- De opleiding zou meer dan momenteel gebeurt aandacht moeten besteden aan het inperken van het onderwerp bij afstuderen. Dit dient volgens het panel zoveel mogelijk te gebeuren voor het goedkeuren van het plan van aanpak en zo min mogelijk in het latere traject. Een helder go / no go moment voor het plan van aanpak zou daarvoor uitkomst kunnen bieden.
- Voor studenten die tijdens het afstuderen door onvoorziene omstandigheden in de problemen komen, is extra begeleiding gewenst. Wanneer dat niet voldoende is om het afstuderen tot een goed einde te brengen, doet het panel de aanbeveling om in te grijpen en een student van een afstudeerproject af te halen.

5 Bijlagen

Bijlage 1: Eindkwalificaties van de opleiding

Competentieprofiel V&M Rotterdam	
Competentie	Beschrijving competentie
1. Onderzoeken	Het onderzoeken en analyseren van (vastgoed) organisaties en -vraagstukken in de breedste zin van het woord met behulp van onderzoeks- en/of economische, juridische, bouwkundige en sociaal-wetenschappelijke inzichten en technieken.
2. Ontwikkelen en plannen van vastgoed	Het ontwikkelen van haalbaar (concept) plan voor (her-)ontwikkeling van vastgoed met behulp van adequate technieken, daarbij juridische, bouwkundige, planologische, economische, financiële en proces- en projecttechnische aspecten in acht nemend.
3. Management van vastgoed	Het formuleren van een integrale vastgoedstrategie die als basis dient voor het asset en property management.
4. Bemiddelen en taxeren	Het bemiddelen tussen en adviseren voor/namens marktpartijen bij transacties met vastgoedobjecten; en het bepalen van de actuele en toekomstige waarde van vastgoedobjecten.
5. Vastgoedbeleggen en financiering	Het voorbereiden van te nemen investerings- en financieringsbeslissingen van institutionele en particuliere (vastgoed)beleggers, alsmede het daaraan verbonden vastgoedbeleggingsmanagement. Omvat het totale proces van acquisitie, financiering, management en dispositie van vastgoed.
6. Professioneel handelen	Het vertonen van observeerbaar gedrag waarin normen en waarden van de beroepscontext op het gebied van samenwerken, communicatie, reflectief vermogen en maatschappelijk verantwoord handelen herkenbaar zijn.

Bijlage 2: Overzicht opleidingsprogramma

Curriculumschema's (voltijd en duaal) 2013-2014

V&M voltijd 1 ^e jaar (60 EC)				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
PGL	Project: Huisvestingsmanagement (8 EC)		Project: Projectontwikkeling (8 EC)	
			Bemiddelen en waarden van vastgoed (3 EC)	Statistiek 1 (3 EC)
KGL	Huisvestingsmanagement (3 EC)	Methoden en technieken 1 (3 EC)	Woningfinanciering (2 EC)	Bouwkundige basis (3 EC)
	Organisatie & Marketing (3 EC)	Vastgoed economie 1 (3 EC)	Real Estate English 1 (Tekstverklaring en presenteren) (2 EC)	
	Informatievaardigheden (3 EC)	Privaatrecht (2 EC)	Inleiding projectontwikkeling (2 EC)	
	Bedrijfseconomie 1 (3 EC)			
SGL	Studieloopbaancoaching (Communicatieve vaardigheden en coachingsgesprekken) (3 EC)			
	Hogeschoolbrede keuzevakken (6 EC)			

V&M voltijd 2^e jaar (60 EC)				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
PGL	Project: Herbestemming (4 EC)	Project: Stedelijke Herstructurering (4 EC)	Project: Vastgoedbelegging: Verhuur kantoorruimte (4 EC)	Project: Vastgoedbelegging: Portfolio- management (4 EC)
	Onderzoeks- vaardigheden (2 EC)	Interpretatie onderzoekgegevens (2 EC)		
	Bouwkunde 3 (2 EC)			
KGL	Liquiditeitsbeheer (2 EC)	Stedelijk Beleid Vastgoed (2 EC)	Inleiding Vastgoed- management (2 EC)	Inleiding Fiscaal Recht (1 EC)
	Publiekrecht Vastgoed (2 EC)	Beslissings- calculaties (2 EC)	Inleiding Beleggen in Vastgoed 1 (2 EC)	Inleiding Beleggen in Vastgoed 2 (2 EC)
	Real Estate English 3 (2 EC)	Vastgoedeconomie 2 (2 EC)	Makelaardijleer (2 EC)	Maatschappelijk Vastgoed (2 EC)
		Real Estate English 4 (2 EC)	Marketing en Management (2 EC)	Privaatrecht Vastgoed (2 EC)
SGL	Studieloopbaancoaching (Rapportagetechnieken, gespreksvaardigheden en coachingsgesprekken) (3 EC)			
	Hogeschoolbrede keuzevakken (6 EC)			

V&M voltijd 3 ^e jaar (60 EC)				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
PGL	Stage (24 EC)		PI Project (4 EC)	
		Onderhandelen (1 EC)	Training Management- Vaardigheden (2 EC)	Taxatieleer 2 (2 EC)
KGL	Internationale economische betrekkingen (2 EC)	Financial auditing (2 EC)	Financiering van Vastgoed 1 (2 EC)	Financiering van Vastgoed 2 (2 EC)
			Fiscaliteiten Vastgoed (2 EC)	Vastgoed Ethiek (2 EC)
			Bouwkunde 4 (2 EC)	Projectontwikkeling (2 EC)
			Duurzaam Vastgoed (2 EC)	Beleggen (2 EC)
			Real Estate English 5 (2 EC)	Vastgoed- management (2 EC)
SGL	Studieloopbaancoaching (Procesadviesing en coachingsgesprekken) (3 EC)			

V&M voltijd 4 ^e jaar (60 EC)				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
PGL			Afstuderen (24 EC)	
KGL			Actuele vastgoedeconomie (2 EC)	
			Ruimtelijke ordering en Planologie (2 EC)	
SGL	Minor (30 EC)			
	Studieloopbaancoaching (Projectvoorbereiding en coachingsgesprekken) (2 EC)			

V&M duaal 3 ^e jaar (60 EC)				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
PGL	Duaal traject 3.1 (6 EC)	Duaal traject 3.2 (6 EC)	Duaal traject 3.3 (6 EC)	Duaal traject 3.4 (6 EC)
			Praktijk Integratie Project (4 EC)	
			Onderhandelen (1 EC)	Taxatieleer 2 (2 EC)
			Training Management vaardigheden (2 EC)	
KGL	Financial auditing (2 EC)	Financiering van Vastgoed 1 (2 EC)	Financiering van Vastgoed 2 (2 EC)	Projectontwikkeling (2 EC)
	Vastgoed Ethiek (2 EC)	Bouwkunde 4 (2 EC)		Beleggen (2 EC)
	Fiscaliteiten Vastgoed (2 EC)	Int. economische betrekkingen (2 EC)		Vastgoed management (2 EC)
	Duurzaam Vastgoed (2 EC)	Real Estate English 5 (2 EC)		
SGL	Studieloopbaancoaching (Procesadvisering en coachingsgesprekken) (3 EC)			

V&M duaal 4 ^e jaar (60 EC)				
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
PGL	Duaal traject 1.2 (6 EC)	Duaal traject 4.2 (6 EC)	Afstuderen (24 EC)	
KGL			Ruimtelijke ordening en Planologie (2 EC)	
SGL	Minor (20 EC)			
	Studieloopbaancoaching (Projectvoorbereiding en coachingsgesprekken) (2 EC)			

Bijlage 3: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris

Mevrouw drs. M. van Est, voorzitter

Mevrouw Van Est is ingezet vanwege haar onderwijsdeskundigheid op hbo-niveau op verschillende gebieden. Mevrouw Van Est is sinds 2012 directeur Fontys Sporthogeschool; daarvoor was zij directeur Fontys Hogeschool Management Economie en Recht. Voor deze visitatie heeft mevrouw Van Est onze handleiding voor panelleden ontvangen en in een voorbereidende vergadering is zij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

- 1992 – 1993 Onderwijsbevoegdheid Katholieke Leergangen te Tilburg
- 1986 – 1992 Economie Katholieke Universiteit Brabant; met lof afgestudeerd
Afstudeervak: Geld-, krediet- en bankwezen
- 1984 – 1986 VWO Elzendaalcollege te Boxmeer
- 1979 – 1984 HAVO Elzendaalcollege te Boxmeer

Werkervaring:

- 2012 – heden Directeur Fontys Sporthogeschool Eindhoven; opleidingen:
 - Bachelor Lichamelijke Opvoeding
 - Bachelor Sport en Bewegingseducatie
 - Master of SportsAndere taken:
 - Stuurgroep Fontys in Sports
 - Stuurgroep Sport en Technology
 - Stuurgroep Feid (eindhoven introductie)
 - Stuurgroep Multidisciplinair Zorg en Innovatiecentrum
 - Programma management team DLWO (digitale leeromgeving)
- 2008 – 2012 Directeur Fontys Hogeschool Management Economie en Recht; opleidingen:
 - Bedrijfskunde MER
 - Financial Services Management
 - Vastgoed & Makelaardij
- 2005 – 2008 Afdelingsmanager Studentenvoorziening Fontys Facilitair Bedrijf
- 2003 – 2005 Adjunct-directeur Fontys Hogeschool Pedagogiek
- 2001 – 2003 Lid Managementteam Fontys Hogeschool Financieel Management
- 1999 – 2001 Afdelingsmanager propedeuse Faculteit Economie
- 1992 – 1999 Hogeschooldocent Algemene Economie bij Fontys Hogescholen HEAO
- 1990 – 1992 Student-assistent bij de Sectie Algemene Economie

Bestuurlijke ervaring:

- 2008 – heden Bestuurslid landelijk overleg bedrijfskunde MER
- 2004 – 2007 Lid GMR Skipov te Veghel
- 2003 – 2007 Lid MR Basisschool Bernadette te Veghel
- 2005 – 2007 Lid Raad van Advies Pendragon te Tilburg (studentensport)
- 2003 Adviseur bij studiedagen Centrale Medezeggenschapsraad en Personeelsfractie Facilitair Bedrijf

2001 – 2002	Voorzitter Centrale Medezeggenschapsraad Fontys Hogescholen
2000 – 2002	Personeelslid Commissie financiën Fontys Hogescholen
1998 – 2001	Personeelslid Centrale Medezeggenschapsraad Fontys Hogescholen
1997– 1998	Personeelslid Faculteitsraad Economie Fontys Hogescholen
1990 – 1992	Studentlid Faculteitsraad Economie KUB; Voorzitter Studentenfractie

Cursussen/congressen:

2009	Leidinggeven aan Professionals
2008 – maart	Higher Education User Group (HEUG) – Peoplesoft/Oracle Las Vegas-USA.
2007 – mei	Student Informatie Systemen (SIS) - Conferentie
2007 – maart	Higher Education User Group (HEUG) – Peoplesoft/Oracle Orlando-USA.
2007 – januari	Training pilot Verzuim; meer verantwoordelijkheid bij de leidinggevende
2006	Training contracterings- en beoordelingsgesprekken
2005	Talent Ontwikkel Programma -2 Fontys Hogescholen
2005	Training gespreksvoering competentie-ontwikkeling
2004	Masterclass HBO raad
2003	Talent Ontwikkel Programma -1 Fontys Hogescholen
2001	Workshop Balanced Scorecard in het onderwijs (NSC)
1999	Cursus projectmatig werken (GITP)

De heer G. Stroboer

De heer Stroboer is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van vastgoed en makelaardij. Hij is eigenaar van Vastgoed Business School en heeft recent een, mede door hem ontwikkelde, succesvolle Marketing Bootcamp gepubliceerd in het vakblad Vastgoed. De heer Stroboer heeft de prijs van Zeevenfonds gewonnen, een fonds dat de onderlinge verhoudingen stimuleert tussen makelaars en activiteiten die het makelaarsvak op een hoger beroepsplan tillen. Hij was in 2010 directeur a.i. van NVMSOM, een landelijke opleider in de vastgoedbranche en dochteronderneming van NVM. Voor deze visitatie heeft de heer Stroboer onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

	Post HBO-WO opleidingen
1975 – 1979	HEAO-EJ
1970 – 1974	HAVO

Werkervaring:

2012 – heden	Eigenaar - Vastgoed Business School
2010	Directeur a.i. - Studiecentrum Opleidingen Makelaardij NVMSOM BV
2008 – 2009	Directeur werkmaatschappijen - Hanzevast Capital NV
1995 – 2007	Eigenaar - Markitswing/Stroboer Advies
1980 – 1995	Adjunct directeur - Studiecentrum Opleidingen Makelaardij SOM BV
1979 – 1995	Coördinator verkoop nieuwbouw in Ned. - Utrechtse Makelaars Combinatie

Overig:

Aandeelhouder - FotoXperience BV

De heer P. de Haas MRE FRICS

De heer De Haas is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van vastgoed en vanwege zijn inzicht in de internationale ontwikkelingen in dit werkveld. De heer De Haas is hoofd van de afdeling Business Development bij Cornerstone Real Estate Advisors. Daarnaast is hij onder andere voorzitter van de Training en Education commissie bij de Europese brancheorganisatie Inrev, lid van de adviesraad bij Sparinvest Property Funds I en II in Denemarken en lid van de Vereniging voor Onroerend Goed Onderzoekers Nederland (Vogon). De heer De Haas is gastdocent bij diverse Europese Vastgoedopleidingen en is nauw betrokken geweest bij de module Vastgoedbeleggings-analyse bij de opleiding Master of Science in Real Estate aan Amsterdam School of Real Estate. Jaarlijks geeft hij gastcollege aan Saxion Hogeschool. De heer De Haas is tevens betrokken geweest bij het inhoudelijk overleg over de vastgoedinvesteringsmarkt op ministerieel niveau. Voor deze visitatie heeft de heer De Haas onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2006	Professional Fellow of The Royal Institute of Chartered Surveyors
1996 – 1998	Postdoctoraal Vastgoedkunde - Amsterdam School of Real Estate, Universiteit van Amsterdam
1990 – 1991	Leergang Projektontwikkeling - Neprom
1979 – 1983	H.E.A.O. c.e. - Hogere Economische School, Rotterdam

Werkervaring:

2010 – heden	Co-hoofd Business Development - Cornerstone Real Estate Advisors – Europe - Rotterdam (Overname Protego in 2010)
2006 – 2009	Principal, Co - hoofd Business Development en hoofd Investment Strategy - Protego Real Estate Investors - Rotterdam
1997 – 2006	Senior Portfolio Strategist Structured Investments - PGGM - Zeist
1995 – 1997	Portfolio Strategist Europa - SPP Investment Management
1989 – 1995	(Internationaal) marktonderzoeker Beleggingen Vastgoed - PGGM - Zeist
1983 – 1989	Marktonderzoeker - Ecorys Research & Consulting - Rotterdam

Overig:

2011 – heden	Lid adviesraad - S.I.R.E. (Europees onderzoeksproject gericht op duurzaamheid van vastgoed)
2008 – heden	bestuurslid VBA commissie Vastgoed
2007 – heden	Voorzitter Training and Education committee - Inrev
2006 – heden	Lid adviesraad - Sparinvest Property Funds I en II, Denemarken
2003 – heden	Fellow Internationale Beleggingsmarkten - Amsterdam School of Real Estate (ASRE)
2003 – heden	Actief P.G.G.M./Protego vertegenwoordiger - Inrev
	Gastdocent diverse Europese Vastgoedopleidingen
	Lid - Vereniging voor Onroerend Goed Onderzoekers Nederland (Vogon)
	Lid - Gesellschaft für Immobilienforschung Deutschland (GiF)
	Lid - Britse Investment Property Forum (IPF)

Mevrouw A.J. Lely

Mevrouw Lely is ingezet als studentlid. Zij volgt in voltijd de hbo-bacheloropleiding Vastgoed & Makelaardij en in deeltijd de hbo-bacheloropleiding Bedrijfseconomie bij Hanzehogeschool Groningen, waar zij lid is van het PR-team Vastgoed & Makelaardij, klassenvertegenwoordiger en lid van het studentpanel. Daarnaast geeft zij bijles bedrijfseconomie en algemene economie. Mevrouw Lely is representatief voor de primaire doelgroep van de opleiding en beschikt over studentgebonden deskundigheden met betrekking tot de studielast, de onderwijsaanpak, de voorzieningen en de kwaliteitszorg bij opleidingen in het domein. Voor deze visitatie is mevrouw Lely aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2013 – heden Bedrijfseconomie (deeltijd) - Hanzehogeschool, Groningen
2011 – heden Vastgoed & Makelaardij (voltijd) - Hanzehogeschool, Groningen
2008 – 2009 Hotel- en eventmanagement (voortijdig gestopt) - Hogeschool Tio, Utrecht
2001 – 2008 Havo - Koning Willemmina College, Culemborg

Werkervaring:

2012 – heden Flexpool horeca - Young Uitzendbureau, Roden
2012 Flexpool horeca - ABG Pro-Equipe, Groningen
2011 – 2011 Ambulant Food & Beverage medewerkster - Crowne Plaza Hotel Amsterdam Schiphol Airport, Hoofddorp
2009 – 2011 Ambulant Food & Beverage medewerkster - Sheraton Hotel & Conference Center te Schiphol Airport
2009 – 2009 Banqueting Trainee - Sheraton Hotel & Conference Center te Schiphol Airport
2007 – 2008 Verkoopmedewerkster - Zara Nederland B.V., 's-Hertogenbosch
2007 – 2007 Receptioniste - Smartpoint B.V., Geldermalsen

Overig:

2013 – heden Bijles bedrijfseconomie en algemene economie - Studievereniging Villa '96 i.s.m. Hanzehogeschool, Groningen
2012 – heden PR Team Vastgoed & Makelaardij - Hanzehogeschool, Groningen
2011 – heden Klassenvertegenwoordiger en lid studentenpanel - Hanzehogeschool, Groningen
2009 – heden Organisatie jaarlijks charity-event - Lions Club International, Waddinxveen-Boskoop
2008 – 2010 Voorlichter - Interlanguage, Rotterdam
2008 Cursus Frans, niveau Delf B1 - Language Studies Canada, te Montréal, Québec, Canada
2005 – 2007 Leerling-mentoraat - Koningin Wilhelmina College, Culemborg

De heer drs. J.G. Betkó

De heer Betkó is ingezet als NQA-auditor. Als bestuurslid van de Landelijke Studenten Vakbond (LSVb) heeft hij ervaring opgedaan met verschillende aspecten van hogeronderwijsbeleid, waaronder bekostiging, accreditatie, medezeggenschap, studiekeuze en excellentie. Hij is in die hoedanigheid betrokken geweest bij de totstandkoming van het nieuwe accreditatiestelsel. In de beoordelingscommissie "Studiekeuzegesprekken – wat werkt?" heeft hij een subsidie van OCW helpen verdelen onder hogescholen en universiteiten die willen experimenteren met studiekeuzegesprekken.

De heer Betkó is ingewerkt in de werkwijze van NQA en heeft ervaring met meerdere visitaties, van bestaande en nieuwe opleidingen, in het hbo en in het wo, en op bachelor- en op masterniveau. In 2010 en 2012 heeft hij deelgenomen aan de training van de NVAO en hij is gecertificeerd secretaris.

Opleiding

1999 – 2007 Geschiedenis, Radboud Universiteit

Werkervaring

2009 – heden Netherlands Quality Agency: auditor

2008 – 2009 Lid beoordelingscommissies “studiekeuzegesprekken – wat werkt?” (onder begeleiding van SURF)

2007 – 2009 Landelijke Studenten Vakbond: bestuurslid

Publicaties

2010 Betkó, Swart, Westerveld e.a., *WHWatisdat?! - Een handleiding voor de Wet op hoger onderwijs voor studenten en medezeggenschappers*, Nijmegen, 2010.

2012 Betkó, Westerveld, *Bekostiging op basis van accreditatieoordelen - een beschouwing vanuit de accreditatiepraktijk*, <http://www.scienceguide.nl/201201/perverse-prikkels-retoriek-of-realiteit.aspx>

Bijlage 4: Bezoekprogramma

Visitatie opleiding Vastgoed en Makelaardij Bezoekprogramma NQA

Locatie : Hogeschool Rotterdam, G.J. de Jonghweg 4 – 6 / in La Plaza

Panelleden:

- Mevrouw drs. M. van Est, panellid
- De heer drs. P. de Haas, panellid
- De heer drs. G. Stroboer, panellid
- Mevrouw A. Lely, panellid (student)

Secretaris NQA: De heer drs. J. Betkó, auditor (sr.)

Woensdag 2 april: voorbereidingsmiddag

Tijd	Onderdeel	Namen en functies deelnemers
12.30 – 13.30	Ontvangst, lunch, voorbereiding	Panel
13.30 – 14.00	Presentatie opleiding	Sander van der Geest, onderwijsmanager
14.00 – 18.00	Vorbereiding en materiaalbestudering <i>Spreekuur: 15 – 16 uur</i>	Panel

Donderdag 3 april: gespreksdag

Tijd	Onderdeel	Namen en functies deelnemers
08.30 – 09.15	Studenten (groep 1): Inhoud, gehele opleiding	<ol style="list-style-type: none"> 1. Willemijn van den Hoek, 1^e jaars student (havo) 2. Mustapha Fathi, 1^e jaars student (mbo) 3. Famke Desart, 2^e jaars student, peercoach (mbo) 4. Michiel van Dongen, 2^e jaars student (mbo) 5. Sharan Bekker, 3^e jaars student, peercoach (havo) 6. Max de Witte, 3^e jaars student (havo) 7. Michelle Keijzer, 4^e jaars student (havo) 8. Pascal van Wijnen, 4^e jaars student (havo)
09.30 – 10.15	Docenten: Inhoud, gehele opleiding	<ol style="list-style-type: none"> 1. Anneke Dunning, docent communicatieve vaardigheden, stagecoördinator 2. Niels Kropman, (hoofd)docent stedelijke ontwikkelingen 3. Joost Oegema, docent Engels, coördinator honours programma, lid examen- en toetscommissie 4. Bert Schenk, docent vastgoedbeleggen 5. Marcel de Voogd, docent bemiddelen en waarderen van vastgoed 6. Michelle Wesselo, docent woningfinanciering, coördinator duaal en SLC 7. Maurice Scheepers, docent onderzoeksvaardigheden
10.15 – 10.30	Pauze	Panel

Tijd	Onderdeel	Namen en functies deelnemers
10.30 – 11.15	Alumni en 4 ^e jaars studenten: Inhoud, programma, toetsing	<u>Alumni:</u> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rick Bezemer, Junior Projectontwikkelaar bij Van Wijnen Projectontwikkeling 2. Bart Boersma, Sales representative bij The Office Operators 3. Frank Noordermeer, is na zijn studie op wereldreis gegaan 4. Emiel Werkhoven, Trainee Vastgoedadviseur bij DTZ Zadelhoff 5. Rowena van Zanten, Makelaar bij Ooms Bedrijfshuisvesting <u>Vierdejaars studenten die in deze periode afstuderen:</u> <ol style="list-style-type: none"> 6. Amanda Kik, afstudeeropdracht bij Woonstad (havo) 7. Dico Smitsman, Van Wijnen Projectontwikkeling (havo) 8. Roos van Voorden, Warehouse De Pauw (mbo) 9. Marc Zandbergen, 4^e jaars student, afstudeeropdracht IVG Netherlands (duaal, havo)
11.30 – 12.15	Docenten/examinatoren: Spreiding naar toetsing en specifiek afstuderen	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jan-Willem Dijkhuis, afstudeerbegeleider / examiner 2. Hans Seijkens, afstudeerbegeleider / examiner 3. Jeroen Simons, afstudeercoördinator, -begeleider / examiner 4. Olaf Klein, afstudeerbegeleider / examiner
12.15 – 13.15	Overleg en Lunch	Panel
13.15 – 13.45	Opleidingsmanagement: Inhoud en aan inhoud gerelateerde processen – aansturing	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sander van der Geest, onderwijsmanager 2. Wijnand van den Brink, instituutsdirecteur
14.00 – 14.45	Docenten: Inhoud en aan inhoud gerelateerde processen – borging	<ol style="list-style-type: none"> 1. Olaf Klein, docent, voorzitter opleidingscommissie 2. Annelies Sanders, voorzitter examencommissie IGO 3. Jeroen Simons, docent, voorzitter curriculumcommissie, afstudeercoördinator 4. Andries Vroegrijk, docent, voorzitter toetscommissie 5. Edwin van de Woestijne, lid beroepenveldcommissie, werkzaam als Head of Asset Management IBCAM bij Bouwfonds

		Investment Management 6. Robert Rietbergen, lid beroepenveldcommissie, werkzaam als Head of Commerce en Asset & Property Management bij Colliers International, tevens alumnus van de opleiding
15.00 – 15.30	Eventuele extra gesprekken	
15.30 – 16.30	Beoordelingsoverleg panel	Panel
16.30 – 17.00	Laatste gesprek opleidingsmanagement en terugkoppeling bevindingen	1. Sander van der Geest, onderwijsmanager 2. Wijnand van den Brink, directeur

Gegevens gespreksdeelnemers

- *Bestuurder/manager*

Naam:	Functie:
Dhr. drs. S. van der Geest MEMR	Onderwijsmanager Vastgoed en Makelaardij
Dhr. W. van den Brink MA	Directeur Instituut voor de Gebouwde Omgeving

- *Studenten*

Naam:	Vooropleiding:	Studiejaar:
Willemijn van den Hoek	havo	Jaar 1
Mustapha Fathi	mbo	Jaar 1
Famke Desart	mbo	Jaar 2
Michiel van Dongen	mbo	Jaar 2
Sharan Bekker	havo	Jaar 3
Max de Witte	havo	Jaar 3
Michelle Keijzer	havo	Jaar 4
Amanda Kik	havo	Jaar 4
Dico Smitsman	havo	Jaar 4
Roos van Voorden	mbo	Jaar 4
Pascal van Wijnen	mbo	Jaar 4
Marc Zandbergen	mbo	Duaal, jaar 4

- *Docenten*

Naam:	Studieonderdelen:	In jaar:	Taken:
Dhr. drs. J.W. Dijkhuis MRE MRICS	Vastgoedbeleggen	3,4	Coördinator minor "Beleggen in Vastgoed", Afstudeerbegeleider
Mw. drs. A. Dunning M.Ed.	Communicatieve vaardigheden	1-3	Stagecoördinator, SLC-coach
Dhr. O.S. Klein	Vastgoedeconomie en -beleggen internationale betrekkingen	1-4	Vz opleidingscommissie, afstudeerbegeleider
Dhr. drs. Ing. N.J. Kropman	Stedelijke ontwikkelingen, ruimtelijke ordening en planologie	1-4	Hoofddocent, afstudeerbegeleider, SLC-coach
Dhr. J. Oegema M.Ed.	Engelse taal	1-3	Lid toetscommissie, lid examencommissie IGO, coördinator honoursprogramma, SLC-coach
Mw. mr. A. Sanders	Docent bij de opleiding Logistiek en Economie	n.v.t.	Vz examencommissie IGO
Dhr. drs. Ing. M.M.A. Scheepers	Onderzoeksvaardigheden, statistiek	1-4	Lid toetscommissie, afstudeerbegeleider
Dhr. drs. G. Schenk RA	Vastgoedbeleggen	1-4	Lid curriculumcommissie, afstudeerbegeleider, coördinator externe betrekkingen
Dhr. J.A. Seijkens	Vastgoedfinanciën en vastgoedmanagement	1-4	Afstudeercoördinator, afstudeerbegeleider, SLC-coach

- *Docenten (vervolg)*

Dhr. drs. J. Simons	Vastgoedfinanciën	1-4	Afstudeercoördinator, afstudeerbegeleider, vz curriculumcommissie, SLC-coach
Dhr. M.R. de Voogd	Bemiddelen en waarderen vastgoed	1-4	Afstudeerbegeleider
Dhr. A.M.C. Vroegrijk	(Communicatieve) vaardigheden	1-3	Vz toetscommissie, SLC-coach
Mw. M. Wesselo	Woningfinanciering	1	Coördinator dual, coördinator SLC, lid opleidingscommissie, SLC-coach

- *Afgestudeerden*

Naam:	Datum afstuderen:
Rick Bezemer	27-06-2013
Bart Boersma	28-08-2012
Frank Noordermeer	26-06-2013
Emiel Werkhoven	01-07-2011
Rowena van Zanten	28-06-2013

- *Externe betrokkenen*

Naam:	Bedrijfsnaam:	Functie:
Dhr. drs. E. van de Woestijne	Bouwfonds Investment Management	Head of Asset Management IBCAM
Dhr. drs. R. Rietbergen	Colliers International	Head of Commerce en Asset & Property Management

Bijlage 5: Bestudeerde documenten

Voorafgaand aan de visitatie:

Onderwerp 1 Beoogde eindkwalificaties	
De eindkwalificaties van de opleiding	2_Opleidingsprofiel Vastgoed & Makelaardij (april 2013), H.2 3_Competentieprofiel Vastgoed en Makelaardij (april 2013), H. 1, 2 en 3
Het concreet gebruikte nationale kwalificatieraamwerk of domeinspecifieke referentiekader	4_Vastgoed & Makelaardij Landelijk Beroeps- en Opleidingsprofiel (april 2012)
Een inzicht in de relatie van de eindkwalificaties met (bijvoorbeeld) de Dublin-descriptoren, voor zover het betreffende kwalificatieraamwerk hierin niet voorziet	2_Opleidingsprofiel Vastgoed & Makelaardij (april 2013), paragraaf 2.4 (pag. 7)
Onderwerp 2 Onderwijsleeromgeving	
Documenten met betrekking tot het curriculum (bijvoorbeeld studiegids), waarin zijn opgenomen: <ul style="list-style-type: none"> - een beknopt curriculumoverzicht, waarin de opbouw van de studie jaren overzichtelijk is weergegeven, inclusief het aantal studiepunten (EC) per onderdeel; - beschrijvingen van onderwijseenheden, waarin zijn vermeld: eindkwalificaties, leerdoelen, beknopte inhoud, voorgeschreven literatuur, werkvormen, toetsvormen, studiepunten en docent; - de literatuurlijst (verplichte en aanbevolen literatuur); 	<ul style="list-style-type: none"> - 0_Vastgoed & Makelaardij Kritische Reflectie (januari 2014), bijlage 5 - Modulewijzers jaar 1-4 - 6_Boekenlijsten V&M (jaar 1, 2, 3 en minoren)
De Onderwijs- en Examenregeling	7_Hogeschoolgids IGO (aug. 2013), H. 9 en 10
Een samenvattend overzicht van de docenten (dus geen cv's) met informatie over: <ul style="list-style-type: none"> - naam, functie, omvang aanstelling; - opleidingsachtergrond en graad; - vakspecifieke kennis; - onderwijskundige en didactische kwalificaties; - kennis van, ervaring in en relaties met de beroepspraktijk. 	8_Teamprofiel Vastgoed en Makelaardij (2013-2014)

Onderwerp 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	
Documenten waaruit blijkt: - hoe de kwaliteit van de toetsen en beoordeling wordt geborgd; - dat de toetsen en beoordeling valide en betrouwbaar zijn;	- 9_IGO Toetsbeleid (februari 2013) - 10_Vastgoed en Makelaardij Toetsplan - In de bijlagen van de modulewijzers zijn toetsmatrijzen opgenomen om de validiteit en betrouwbaarheid van toetsen en beoordelingen aan te kunnen tonen
Stage- en afstudeerhandleidingen;	11_V&M Stagehandleiding 2013-2014 12_V&M Afstudeerhandleiding 2013-2014
Overzichtslijst met alle afstudeerwerken van de laatste twee jaren/cohorten (of portfolio's en/of werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid) met daarop vermeld: de naam van de student, het studentnummer, de afstudeerdatum, de variant en de locatie van de opleiding, de behaalde resultaten in de afstudeerfase (cijfer beoordeling eindwerkstuk, cijfer mondelinge verdediging, eindcijfer afstuderen), de aanwezigheid van de ingevulde en ondertekende beoordelingsformulieren. Ook alle afstudeerwerken van de laatste twee jaren/cohorten van eventuele varianten worden in de lijst opgenomen. Als sprake is van een Adprogramma dat volledig moet worden beoordeeld (zie hoofdstuk 4 in het protocol), levert de opleiding daarvan een afzonderlijke lijst aan met de afstudeerproducten van de laatste twee jaren (indien van toepassing);	13_Overzichtslijst afstudeerscripties V&M-HR 13_Memo Scriptielijst
De secretaris stuurt gelijktijdig met de validatiebrief de selectie van elf afstudeerwerken die de opleiding uiterlijk drie weken voor het visitatiebezoek op de portal plaatst. Als de elf afstudeerwerken niet op de portal geplaatst kunnen worden, vindt overleg tussen de opleiding en de secretaris plaats;	S_0. Overzichtslijst scripties (12 mrt 2014) 15 Scripties door de NQA geselecteerd incl. beoordeling incl. afstudeerhandleidingen
Vier afstudeerproducten met gemotiveerde beoordelingen die de opleiding heeft geselecteerd, evenwichtig gespreid in een range van net voldoende tot zeer goed. Bij een volledig doorlopen Ad-programma levert de opleiding twee extra afstudeerproducten. Als er meerdere varianten zijn, worden van alle varianten afstudeerproducten in deze selectie van vier meegenomen	4 scripties inclusief beoordelingen
Afstudeerwerken zijn: eindwerken uit de eindfase van de opleiding waaruit het gerealiseerde eindniveau blijkt. Niet bedoeld zijn tentamens op eindniveau van modules of volledige portfolio's.	Bij vastgoed en Makelaardij zijn dat de scripties met beoordelingsformulieren uit 2013 en 2012.

Ter inzage bij het visitatiebezoek:

NQA Handreiking 2014	Vastgoed en Makelaardij
Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties:	
Documenten met betrekking tot internationale kwalificatieraamwerken of domeinspecifieke referentiekaders, voor zover die zijn gebruikt	Landelijk beroepsprofiel
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving:</i>	
Opleidingsspecifiek onderwijsbeleidsplan en toetsbeleidsplan.	Toetsbeleid IGO Onderwijsvisie IGO
Opleidingsspecifiek onderzoeksbeleidsplan (indien relevant).	Onderzoeksvisie V&M
Een representatieve selectie (spreiding in vakgebieden) uit het studiemateriaal, zoals: <ul style="list-style-type: none"> • readers, syllabi en essentiële boeken • moduleboeken en handleidingen of studiewijzers • projectopdrachten 	<ul style="list-style-type: none"> • readers, syllabi en essentiële boeken • moduleboeken en handleidingen of studiewijzers • projectopdrachten
Toegang tot de elektronische leeromgeving.	N@tschool Mogelijkheid om in te loggen op het netwerk
Verslagen van overleg in relevante commissies en/of organen.	Curr.cie Opl. Cie Toetscie Examencie Beroepenveldcie
Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties:	
Een representatieve selectie (spreiding in vakgebieden en in beoordeling) van toetsopgaven en feitelijk gemaakte tussentijdse en afsluitende toetsen, werkstukken, opdrachten, beroepsproducten, stageverslagen et cetera en de beoordeling daarvan.	Een representatieve selectie (spreiding in vakgebieden en in beoordeling) van toetsopgaven en feitelijk gemaakte tussentijdse en afsluitende toetsen, werkstukken, opdrachten, beroepsproducten, stageverslagen et cetera en de beoordeling daarvan.
Documenten, verslagen en reglementen van de examencommissie, de toetscommissie, de opleidingscommissie en/of andere relevante commissies, inclusief de samenstelling ervan.	Documenten, verslagen en reglementen van de examencommissie, de toetscommissie, de opleidingscommissie en/of andere relevante commissies, inclusief de samenstelling ervan.

<p>Alle geselecteerde afstudeerproducten uit de overzichtslijst, inclusief beoordelingen (zie Handleiding stap 6 over het bezoekprogramma). Indien er sprake is van meerdere varianten kiest het panel, naast de hoofdvariant, voor iedere variant vier extra afstudeerproducten. Bij een clustervisitatie van twee opleidingen beoordeelt het panel per opleiding negen afstudeerwerken. Indien een cluster uit drie opleidingen bestaat, beoordeelt het panel zeven afstudeerwerken per opleiding. Voor elke variant per opleiding beoordeelt het panel drie (cluster van twee opleidingen) dan wel twee (cluster van drie opleidingen) extra afstudeerwerken.</p>	<p>Alle geselecteerde afstudeerproducten uit de overzichtslijst, inclusief beoordelingen.</p>
<p>In het geval niet alle eindkwalificaties (standaard 1) in de eindwerkstukken worden beoordeeld, wil het panel van enkele van de studenten ook de producten inzien, waaruit blijkt dat de overige eindkwalificaties zijn bereikt (standaard 3). Dit kunnen bijvoorbeeld portfolio's, stageverslagen of andere producten zijn.</p>	<p>Modulewijzers jaar 3 plus toetsen en gemaakt werk (zoal gevraagd door de secretaris van de NQA).</p>
<p>Overig:</p>	
<p>Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.</p>	<p>Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.</p>
<p>Documentatie over student- en docenttevredenheid.</p>	<p>Documentatie over student- en docenttevredenheid.</p>

Bijlage 6: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen.

Studentnummer
0824283
0811245
0826120
0820822
0818063
0816512
0824018
0820469
0787235
0820853
0812240
0817637
0806160
0764097
0788011
0782993
0799242
0798596
0798531

Bijlage 7: Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency

Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de opleiding:

Vastgoed en Makelaardij

Instelling: Hogeschool Rotterdam

Visitatiedatum: 2 en 3 april 2014

Ondergetekende: ... *Sander van der Geest.*

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: ... *Onderwijsmanager VenM.*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, *waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan*, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Geest', with a long horizontal line extending to the right.

Datum: *11-03-2014.*